

на виховання молодого покоління, Ф. Бекон вважав за необхідне спостерігати за природою дитини, враховувати її вікові особливості. У навчанні головним, на думку Бекона, є не абстраговане від реалій слово, а безпосередній досвід, що набувається через пряме вивчення речей. Притаманне середньовічній школі звертання до пам'яті має поступитися відчуттям і розуму. Таким чином, Френсіс Бекон започаткував прагматичний напрям, який з часом набув чинності в британській педагогіці. Коменський, перебуваючи в Англії у 1641-1647 р. на запрошення парламенту, працював над планом удосконалення суспільства через запровадження шкільної реформи. Поділяючи погляди Ф. Бекона щодо важливості наслідування природі у справі виховання зростаючого покоління, Я. А. Коменський наполягав на необхідності рахуватися з віковими особливостями дітей і розглядав питання розумового, фізичного, морального й духовного виховання у тісній єдності та взаємозв'язку. Він вважав, що дітям притаманний потяг до діяльності, і тому цей природний нахил потрібно всіляко підтримувати з урахуванням їхніх природних здібностей. Коменський був першим, хто послідовно обґрунтовував і запроваджував у шкільну практику ідею природовідповідності у вихованні, навчання рідною мовою, систематичності й наступності шкільної освіти. Великий педагог і мислитель зробив великий внесок у розвиток теорії навчання (дидактики), визначаючи її як «загальне мистецтво всіх навчати всьому швидко, легко і ґрунтовно» [3, с. 75]. Цінні ідеї і думки Коменський висловлював з методики навчання. Цікавою і такою, що не втратила своєї злободенності, є розроблена ним методика навчання латинської мови. Його думки і досвід викладання латинської мови він виклав у роботі «Відкриті двері до мов» («*Janua Lingvarum reserata*»). Таким чином, Я. А. Коменського можна вважати фундатором окремої галузі педагогічної теорії і практики – методики навчання іноземних мов. Цінні поради Коменський висловлював стосовно виховання молодого покоління в сім'ї і школі, обстоюючи ідею гуманного ставлення до дітей, поваги до їх індивідуальних здібностей і нахилів. Непересічним є його внесок в організацію навчального процесу, контролю за якістю знань, управління школою. Фактично всі аспекти шкільного життя, запропоновані Я. А. Коменським, зберігаються й до сьогодні. Гуманістичні ідеї і конструктивні пропозиції Коменського щодо розбудови шкільної справи мали значний вплив на школу і педагогіку багатьох європейських країн, в тому числі й Великої Британії як за життя великого пансофіста, так і в наступні роки.

Таким чином, значний вплив на педагогічну думку Великої Британії та інших країн Європи мали ідеї і погляди провідних європейських вчених. Учасники цього об'єднання обговорювали найрізноманітніші питання, які хвилювали суспільство. У полі зору знаходилися питання навчання і виховання підростаючого покоління, розбудови нового типу школи, в якій би царював дух свободи, поваги до дитини, відповідальності, мудрості, розуму, радості. За їхнім переконанням, фізичні покарання мають бути скасовані і поступитися гуманним методам впливу на дитину, а навчання має будуватися за принципом природовідповідності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Славська Я. А. Еколого-естетичне виховання учнівської молоді у Великобританії / Я. А. Славська // Педагогіка вищої та середньої школи: Зб. наук. праць / За ред. В.К. Бурая. Вип.20 – Кривий Ріг, 2008. – С. 327 – 331.
2. Славська Я. А. Психолого-педагогічні витоки розвитку фізичного виховання та спорту серед молоді Великої Британії у другій половині ХХ – на початку ХХІ століть / Я. А. Славська, О. В. Шевяков // Теорія і практика фізичного виховання / За ред. О. Г. Кучерявого, С. І. Белих. – Донецьк. – 2012. – №1. – С. 112 – 118.
3. Славська Я. А. Естетика поведінки: теорія, методологія, практика / В. В. Сізов, Я. А. Славська. – [Монографія]. – Дніпропетровськ, 2013. – 235 с.

УДК 378.37/09

Шумейко Н.В.
Київський національний
лінгвістичний університет

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ІНОЗЕМНИМ МОВАМ В УМОВАХ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА (НА МАТЕРІАЛІ ПУБЛІКАЦІЙ ПРЕШОВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ В ПРЕШОВІ, СЛОВАЧЧИНА)

У статті висвітлено соціально-педагогічні аспекти навчання студентів іноземним мовам в умовах полікультурного освітнього середовища на матеріалі наукових статей Прешовського університету в Прешові (Prešovská univerzita v Prešove), Словаччина.

Ключові слова: соціальні аспекти навчання, педагогічні аспекти навчання, полікультурна освіта, міжкультурна комунікація, культура, білінгвізм, полілінгвізм.

Шумейко Н. В. *Социально-педагогические аспекты обучения студентов иностранным языкам в условиях поликультурной образовательной среды (на материале научных публикаций Прешовского университета в Прешове, Словацкая Республика).* В статье рассмотрены социально-педагогические аспекты обучения студентов иностранным языкам в условиях поликультурной образовательной среды на материале научных статей Прешовского университета в Прешове (Prešovská univerzita v Prešove), Словацкая Республика.

Ключевые слова: *социальные аспекты обучения, педагогические аспекты обучения, поликультурное образование, межкультурная коммуникация, культура, билингвизм, полилингвизм.*

Shumeyko N. V. Social and pedagogical aspects of students' foreign languages training in multicultural educational environment (based on scientific articles published by Preshov University in Preshov, the Slovak Republic). *The article describes the social and pedagogical aspects of students' foreign languages training in multicultural educational environment based on scientific articles published by Preshov University in Preshov (Prešovská univerzita v Prešove), the Slovak Republic.*

Key words: *social and pedagogical aspects of student' training, multucultural education, intercultural communication, culture, bilinguism, multilinguism.*

Дослідження соціально-педагогічних аспектів навчання студентів іноземним мовам є одним із важливих завдань у контексті виконання положень Європейського Союзу. Значущі віхи цих положень виділені в окремий напрям діяльності Єврокомісії під назвою Language Learning Policies. Активність Євросоюзу у цій галузі пояснюється кардинальними змінами соціокультурної реальності, необхідністю розбудови толерантного полікультурного суспільства. Питання полікультурної освіти, зумовлене хвилею імігрантів з колишніх колоній, а пізніше і трудовою міграцією з менш розвинутих країн, постало в країнах Західної Європи після закінчення другої світової війни. У Німеччині, Франції, Великій Британії та інших країнах, в тому числі у Словаччині, інтенсивно почала розвиватись інтеркультурна педагогіка як теоретична підтримка освіти у полікультурному суспільстві, основною метою якої був пошук шляхів реалізації взаєморозуміння та співпраці між корінним населенням і трудовими мігрантами. Увага до цього питання з боку Європейського Союзу підкреслює значущість того, що інтеграційні процеси в економічній, культурній, соціальній сферах вимагають більшої уваги до проблем навчання студентів іноземним мовам у полікультурному середовищі.

Соціально-педагогічні аспекти навчання студентів іноземним мовам у полікультурному середовищі є складним багатоаспектним напрямом вивчення, теоретичні засади якого базуються на концептуальних підходах, що є предметом досліджень словацьких учених і дослідників, які присвячують свої наукові праці цьому питанню. Найбільш значущі та актуальні з цих підходів представлені у публікаціях Прешовського університету в Прешові (*Prešovská univerzita v Prešove*). Практичні аспекти навчання іноземним мовам у полікультурному середовищі досліджені Яном Галло (Університет К. Філософа в Нітрі, Словаччина) та Тамарою Купріною (Уральський державний технічний університет, Росія); іншомовна університетська підготовка студентів стала ключовим питанням наукового дослідження Ірини Дулебової (Інститут мов економічного університету в Братиславі, Словаччина); Павол Адамка (Університет К. Філософа, Нітра, Словаччина) науково обґрунтував проблеми іншомовної підготовки словацьких студентів; формуванню педагогічного підґрунтя для розвитку білінгвальних мовних здібностей присвячені публікації Михайла Рогая (Нітра, Словаччина).

Спираючись на наукові дослідження авторів та проаналізувавши їх концептуальні підходи до навчання студентів іноземним мовам в полікультурному середовищі, ми зосередили увагу на соціально-педагогічних аспектах цього питання, що обумовило **мету статті**: описати соціально-педагогічних аспекти навчання студентів іноземним мовам в умовах полікультурного середовища, використовуючи наукові публікації Прешовського університету в Прешові, Словаччина.

Впровадження мовної політики, що цілеспрямовано розповсюджується Радою Європи, починаючи з 1970 року, зокрема її іншомовний сегмент, можливе за умов наукової педагогічної підтримки процесу навчання. Сприяння вивченню іноземних мов у Європейському Союзі (ЄС) стало окремим напрямом діяльності Єврокомісії. Слід зазначити, що зростання значення мовної політики спричинило серйозні структурні зміни цієї інституції, результатом яких стало запровадження у 2007 році посади комісара ЄС з мультилінгвізму. Відповідальними за реалізацію мовної політики в Раді Європи є дві структури – Секція сучасних мов у Раді Культурного Співробітництва і Європейський центр Сучасних Мов. Коло діяльності секції сучасних мов обмежується стратегічною розробкою європейської мовної політики, основними завданнями якої є: реалізація політики міжнародної координації та діалогу; визначення стандартів; сприяння різноманітному та якісному навчанню іноземних мов у Європі, зокрема у Словаччині; розробка способів і методів вивчення і викладання іноземних мов; розробка рекомендацій, загальних напрямів, міжнародних стандартів мовної політики. Діяльність Європейського Центру Сучасних Мов (ECML) має на меті: сприяння розвитку лінгвістичного розмаїття в Європі; заохочення вивчення іноземних мов у галузі освіти; підтримку країн в організації ефективного процесу навчання іноземних мов і відзначається практичним спрямуванням, що виявляється у розробці програм, проведенні тренінгів для викладачів іноземних мов, розробці стандартів для працівників вищої школи, укладанні спеціальних посібників з міжкультурного діалогу, інноваційних підходів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

Рада Європи та її структурні одиниці впровадили організаційні заходи, спрямовані на вдосконалення навчання іноземним мовам у контексті освітнього процесу з урахуванням нових реалій глобалізованого та інтегрованого світу. У зв'язку із розширенням спектру впливу рішень Європейського Союзу на освітні процеси та збільшенням обсягів міграції одним із важливих аспектів полікультурного підходу до підготовки студентів в процесі навчання іноземним мовам стала тема *міжкультурної комунікації*. В останні роки в Словацькій Республіці відбуваються складні трансформаційні процеси. Життя в країні змінюється. Словацьке суспільство до відносно недавнього часу було ізольованим і практично монокультурним. Але історичні зміни сприяли

перетворенню суспільства у відкрите та полікультурне з високим ступенем міжнародної міграції. Внаслідок цих змін громадяни Словацької Республіки все частіше контактують з представниками різних культур. Ці контакти, що відбуваються на вербальному, невербальному або медіальному рівнях, можна визначити як *міжкультурні*.

Педагогічна наука покликана виховувати здібності до міжкультурної комунікації з акцентом на: 1) допомогу студентам усвідомити себе представниками певної культури; 2) ознайомлення студентів з іншими культурами і допомогу у розумінні цих культур; 3) розвиток толерантності та поваги до культур інших народів [3, с. 60].

З 1970 років ХХ століття в науковій педагогічній літературі з'являються терміни “міжкультурна комунікація”, “крос-культурна комунікація”, “мультикультурна комунікація”, “мультикультуралізм”. В англійській термінології присутні: “intercultural communication”, “cross-cultural communication”, “interethnic communication. У Чехії вживають терміни “interkulturni komunikace”, “komunikace mezi kulturami”, “mezikulturni komunikace”. У Словаччині – “interkultúrna komunikácia”. Чеський дослідник Я. Пруха надає визначення *міжкультурної комунікації*. На його думку, цей термін охоплює процеси інтеракції між представниками мовних і культурних етносів, представниками різних народів, расових і релігійних угруповань. Процес міжкультурної комунікації детермінований специфікою мов, культур, менталітетів і системою цінностей учасників спілкування [2, с. 84].

У словацькій літературі Е. Ціпріанова характеризує *міжкультурну комунікацію* як “старе тисячолітнє явище” та зосереджує свою увагу на інтеркультурному напрямі підготовки студентів, які вивчають іноземну мову, а також на характеристики тих аспектів міжкультурної комунікації, які є важливими для створення інтегрованої концепції іншомовної підготовки. Я. Галло (Університет Константина Філософа в м. Нітра, Словацька Республіка) вважає, що *міжкультурна комунікація* – це *спеціальність*, що вивчає взаємозв'язки між мовою та культурою як способом вербальної поведінки або спілкування представників різних культур, а, відтак, і способом сприйняття та розуміння світу різними етнічними групами. Автор надає визначення *міжкультурної комунікації*, а саме: міжкультурна комунікація – це багаторівневий процес взаємодії, що відбувається у складному міжкультурному просторі та обумовлений відмінностями у вербальній і невербальній поведінці, а також стереотипами сприйняття, що залежать від традицій, звичаїв, віросповідань взаємодіючих культур. На думку дослідника, формування та розвиток міжкультурної комунікації є актуальним завданням світової глобалізації, особливо у сучасній полікультурній Європі. До вирішення цього завдання долучилася і, до недавнього часу, монокультурна Словацька Республіка [2, с.85 – 86].

Соціальні основи полікультурного підходу до навчання студентів іноземним мовам, закріплені на законодавчому рівні, можуть бути представлені так: 1) сприяння лінгвістичному і культурному співробітництву європейського співтовариства; 2) мультилінгвізм як концентроване вираження політики Європейського Союзу, як політичний лозунг і як програма дій ЄС: метою мовної політики ЄС є збереження мовного розмаїття європейського співтовариства і сприяння оволодінню громадянами ЄС іноземними мовами; 3) полілінгвізм (здатність спілкуватися протягом життя кількома мовами в залежності від ситуації й потреб, яка забезпечується розвитком мовних стратегій та компетентностей); 4) соціальна рівність (рівні можливості для всіх громадян незалежно від їх етнічної, культурної, мовної, релігійної приналежності для розвитку в процесі здобування освіти, подальшої професійної діяльності, мобільності тощо); 5) відкритий доступ до інформації та культурних цінностей, що забезпечується можливістю вивчення іноземних мов протягом життя); 6) міжкультурна освіта, ключовими поняттями якої є плюралізм і відкритість; 7) міжкультурний діалог, виховання міжкультурної толерантності; 8) встановлення загальноєвропейських рівнів володіння іноземною мовою з метою розповсюдження якісної іншомовної освіти; 9) підтримка розвитку зв'язків та обмінів між інституціями та окремими людьми в інших країнах для реалізації стратегій навчання іноземних мов; 10) вивчення іноземних мов протягом життя [5].

Зазначимо, що соціальні основи полікультурного підходу до навчання студентів іноземним мовам базуються на положеннях Ради Європи та Європейського Союзу і є базовими для вдосконалення системи іншомовної підготовки та формування високого рівня культури в країнах ЄС, а отже, і в Словаччині.

Тамара Купріна надає визначення поняттю “культура”. На її думку, цей термін базується на, так званих, елементах навколишнього середовища, що можна умовно розподілити на чотири категорії: 1) економічну; 2) правову; 3) політичну; 4) культурну. Три перших категорії складають основу міжнародного полікультурного середовища. Четвертий компонент “культура” є особливо важливим з трьох основних причин: 1) економічні, правові, політичні особливості країни є проявом національної культури, тобто ці системи є похідними від національної культури та історії; культура визначає основні шляхи, за якими суспільство вчиться взаємодіяти з навколишнім середовищем; стверджуємо, що ступінь підтримки особистістю поглядів щодо навколишнього середовища та здатність дотримуватись цих поглядів є показником того, наскільки особистість є прихильником тієї або іншої культури; 2) на відміну від економічних, правових, політичних аспектів, які ми відчуваємо у повсякденному житті, культура – невллова, вплив культури важко визначити і тому досить часто культура ігнорується або залишається недооціненою; 3) будь-яка діяльність концентрується на міжособистісних взаємовідносинах; найбільш значущими є взаємовідносини з представниками інших культур; саме це і обумовлює важливість міжкультурних міжособистісних взаємодій [3, с. 57 – 58].

Випускники вищих навчальних закладів, які зможуть успішно працювати в умовах розмаїття культур, є затребуваними професіоналами в сучасному світі. Педагогічні аспекти навчання, що використовуються у

вищих навчальних закладах у процесі фахової підготовки студентів у полікультурному середовищі, в тому числі на мовних і перекладацьких факультетах, спрямовані на виховання здатності студентів до професійної самореалізації у полікультурному суспільстві. Педагогіка в цьому контексті, зокрема інтеркультурна педагогіка, покликана формувати компетенції, що дозволять працювати в умовах постійно зростаючої конкуренції в полікультурному світі [3, с. 58].

Педагогічні аспекти навчання торкаються трьох основних напрямів виховання у вищому навчальному закладі: 1) розвиток навичок і здібностей, що сприяють ефективній міжкультурній взаємодії; 2) розвиток бікультурної або полікультурної особистості; 3) встановлення орієнтирів щодо роботи та кар'єри у полікультурному середовищі своєї країни або за її межами. А. Петрікова (Словацька Республіка) вважає, що ми живемо у полікультурному суспільстві і тому контакти між представниками різних культур стають явищем повсякденного життя. Все, що відбувається поза лінгвістикою, зрештою впливає на мову, в багатьох випадках на явище двомовності або багатомовності [3, с. 58 – 59].

Складовою мети нашої статті є окреслення кола педагогічних аспектів у процесі навчання студентів іноземним мовам в умовах полікультурного середовища. Використаємо поняття “білінгвізм” як елемент досягнення мети. Відомо, що білінгвізм – багатоаспектне явище, основою якого є знання особистістю двох мов. До визначення цього поняття зверталися соціологи, психологи, історики, філософи, етнографи, лінгвісти, педагоги. М. Рогаль (Нітра, Словаччина) вважає, що організація навчання іноземним мовам, в тому числі за допомогою педагогічних концепцій, не може в повній мірі відповідати науковим вимогам, якщо вона не враховує принципові позиції білінгвізму. Треба прийняти за аксіому те, що процес набуття білінгвальних здібностей є пізнавальним процесом із врахуванням психічного устрою людини, яку навчають. Автор вважає, що лінгводидактична технологія навчання іноземним мовам в данному випадку є найприйнятнішою для навчання. Орієнтуючись на лінгводидактичну технологію навчання як галузь лінгводидактики, що тяжіє до практичних аспектів навчального процесу, пріоритетними основами її реалізації є: 1) педагогічно продумані навчальні цілі; 2) словесна креативність; 3) логічно вмотивована мовна поведінка; 4) продумана та підготовлена система вправ і завдань; 5) педагогічне партнерство; 6) створення сприятливої вмотивованої навчальної атмосфери; 7) налаштування на цілеспрямовану іншомовну діяльність впродовж заняття; 8) ознайомлення з національно-культурною унікальністю; 9) використання електронних технологій для розширення можливостей навчання студентів іноземним мовам [4, с. 75 – 76]. Лінгводидактична технологія навчання покликана вдосколювати процес педагогічного виховання.

Пошук універсального набору здібностей для спеціаліста з достатнім рівнем володіння, принаймні, двома мовами, надихає дослідників у галузі педагогіки та супутніх наук на створення та розробку нової моделі навчання, що визначає полікультурну сформованість навичок випускника вищого навчального закладу. Така модель має поєднувати загальні та культурообумовлені елементи, серед яких пріоритетним є демонстрація відповідної форми поведінки. Важливим є те, що, так званий, культурообумовлений досвід може бути трансформованим у загальні навички, які використовуються під час спілкування, професійної діяльності та будь-якої іншої взаємодії в полікультурному середовищі. Головним складником формування культурообумовленого досвіду студентів є *культурна метакогніція* (metacognition). Ця модель зсуває увагу зі специфічних навичок на культурно центровані мега-навички. Крім того, щоб в повній мірі відповідати вимогам потреб навколишнього середовища, що постійно змінюються, необхідно враховувати перспективу використання такої моделі. В цьому випадку взаємозв'язок різних умінь і навичок, посилений високим рівнем когнітивної функції, призводить до появи унікальної здатності, що не пов'язана з конкретною культурою [3].

Деякі педагогічні дослідження в галузі полікультурної освіти констатують, що особистість має тільки один культурний профіль. Однак картина світу, що постійно змінюється, передбачає підготовку більшої кількості спеціалістів, які володіють двома мовами та мають подвійну ідентифікацію в різних типах культур, тобто є *бікультурними* (biculturals). Вони мають більш когнітивно-складний культурний образ, на відміну від *монокультурних* (monoculturals) [3].

Особливістю аудиторії словацького вищого навчального закладу є *полілінгвізм*, тобто крім англійської, студенти вивчають німецьку та російську мови. Вивчення, наприклад, ідіоматичних виразів відбувається на п'яти мовах: англійській, угорській, німецькій, російській, словацькій. Звернемо увагу на те, що три з цих мов, а саме: угорська, російська та словацька коригуються носіями мови, які є студентами полікультурного класу [1, с. 19 – 20]. На заняттях з іноземної мови вивчається теоретичний курс, що включає ознайомлення з антропонімами, зоонімами, емоційними та комунікативними аспектами розуміння значення слів. Особливого педагогічного підходу потребують роз'яснення культурообумовлених реалій, зокрема творів художньої літератури мовою оригіналу. Наявність у цьому матеріалі приказок, сталих виразів не тільки ускладнює процес розуміння тексту, а й потребує коректного роз'яснення значення певних мовних структур [1, с. 20]. Таким чином, у вищих навчальних закладах Словаччини існує механізм підготовки *бікультурних* (biculturals) фахівців для роботи у полікультурному середовищі.

Ефективна взаємодія з людьми різних культур і певна форма поведінки є показниками педагогічно сформованих навичок і вмінь особистості для професійної діяльності у полікультурному середовищі. Характерними показниками сформованості навичок полікультурної взаємодії є: 1) здатність до адаптації; 2) розвиток і підтримка добрих міжособистісних стосунків у полікультурному середовищі; 3) ефективне досягнення поставлених цілей [3, с. 59].

У 2008 році науковцями (Canen A. G. & Canen A. *Logistics with Cross-Cultural Aspects: an Asset within a Globalised World Economy.* – Federal University of Rio de Janeiro, Brazil. – The International Conference: The Fusion of Economic Culture in the Context of Market Economy. – Yekaterinburg, Russia. – November 19 – 21, 2008) було запропоновано три напрями розвитку крос-культурної сенситивності: 1) формування культурної толерантності та перехід від полікультурного тренінгу до полікультурного навчання, як педагогічне завдання, що налаштоване на підготовку спеціалістів для подальшої професійної діяльності у полікультурному середовищі; 2) підкреслення ролі лідерства у полікультурному середовищі, що забезпечує формування особистості, здатної створити атмосферу довіри у культурно-розмаїтому просторі; 3) проведення періодичного культурного аудиту з метою оцінювання таких якостей особистості, як рівень лідерства у полікультурному середовищі, вміння вирішувати конфлікти та ставитися з повагою до культурного розмаїття [3, с. 60].

Поняття “*полікультурна освіта*”, прийняте у багатьох країнах, є предметом досліджень учених (G. Verma, J. Skinner, J. Vursel, K. Bennet, S. Nieto, V. Gudikunst). Термін полікультурної освіти розуміється як певний обсяг спеціальних знань і умінь, що використовуються в процесі міжособистісних контактів і взаємодії з представниками різних етнічних груп, які сприяють досягненню взаєморозуміння без серйозних негативних наслідків. Полікультурна освіта є важливим складником духовного життя суспільства та культури [3, с. 60].

Полікультурна освіта здійснюється через: 1) вивчення спеціальних дисциплін (насамперед, іноземної мови); 2) використання спеціальних можливостей в освітньому процесі (наприклад, стажування за кордоном); 3) організацію позакласної діяльності (наприклад, дослідницької). Основним педагогічним аспектом у цій діяльності є спрямування підготовки студентів на проведення самостійного креативного дослідження, допомога в організації індивідуального процесу навчання та роботі з різними джерелами інформації, у стимуляції інтересу до наукового дослідження та до самоосвіти [3].

Сучасні вищі заклади освіти мають приділяти особливу увагу оптимізації навчальної діяльності студентів та урізноманітненню форм навчання з метою забезпечення якості знань.

Беручи до уваги індивідуальні характеристики особистості, необхідно створити спеціальні *педагогічні умови* для розвитку креативного потенціалу студентів. Такий підхід допоможе реалізувати принцип індивідуалізації освітньої діяльності, що складається з визнання та реалізації набору індивідуальних характеристик учнів і можливостей викладача. Взаємодія двох суб'єктів, того, кого навчають, та того, хто навчає, визначає ефективність отримання та передачі знань. Найбільшою цінністю такої взаємодії є взаємозбагачення, що має назву *педагогіка співробітництва* [3, с. 61].

Для викладачів, які створюють креативне та продуктивне *освітнє середовище*, що відповідає потребам тих, кого навчають, не існує універсального підходу. Адже студенти та студентські групи різні. Викладачам треба орієнтуватися саме на унікальність. Формування позитивного та продуктивного освітнього середовища відбувається завдяки усвідомленню того, чого прагнуть студенти від викладача та що привносить викладач у стосунки зі студентами [3].

Одним із напрямів досліджень сучасної педагогіки вищої школи є соціальні аспекти, що впливають на розвиток особистості у полікультурному освітньому середовищі, особливо на факультетах, де викладаються дві або більше іноземних мов. Розширення спектру впливу рішень Європейського Союзу на освітні процеси сприяло виникненню більшої зацікавленості з боку словацьких дослідників до цієї проблеми. Так, особлива увага приділяється міжкультурній комунікації як багаторівневого процесу взаємодії, що відбувається у складному міжкультурному просторі та обумовлений відмінностями у вербальній та невербальній поведінці, а також стереотипами сприйняття, що залежать від традицій, звичаїв, віросповідань взаємодіючих культур. Формування та розвиток міжкультурної комунікації є актуальним завданням світової педагогічної науки в Європі. До вирішення цього завдання долучилася і до недавнього часу монокультурна Словацька Республіка.

Соціальні аспекти навчання студентів іноземним мовам в умовах полікультурного середовища Словаччини ґрунтуються на засадах соціальної рівності та є необхідними для вдосконалення системи іншомовної підготовки і формування високого рівня культури студентів вищих навчальних закладів. Культура визначає основні шляхи, якими випускники навчальних закладів вчаться взаємодіяти з навколишнім середовищем.

Педагогічні аспекти навчання студентів іноземним мовам в умовах полікультурного середовища зосереджені на розвитку навичок і здібностей, що сприяють ефективній міжкультурній взаємодії та на вихованні бікультурної або полікультурної особистості. Розвиток культурної метакогніції та сенситивності до культурного розмаїття також є важливими педагогічними навчальними завданнями. Організація навчання іноземним мовам, в тому числі за допомогою педагогічних концепцій, не може в повній мірі відповідати науковим вимогам, якщо вона не враховує принципові позиції білінгвізму. Принципи лінгводидактичних технологій у процесі навчання іноземним мовам у полікультурному середовищі окреслені як діюча система певних методів, прийомів, засобів навчання, які організовані у соціально-педагогічну гармонію діючих положень, що забезпечують досягнення позитивних кінцевих результатів щодо формування уявлень про загальну картину світу, передбачають підготовку більшої кількості фахівців, які володіють двома мовами та мають подвійну ідентифікацію в різних типах культур.

У разі дотримання педагогічних рекомендацій у процесі виховання у полікультурному середовищі, можна констатувати, що лінгводидактичний підхід є “know how” в педагогічній практиці навчання іноземним мовам.

Перспективу подальшого дослідження ми вбачаємо у дослідженні історико-педагогічних аспектів становлення системи іншомовної університетської підготовки в умовах полікультурного середовища Словаччини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галло Я. Теоретические и практические аспекты обучения иностранным языкам в полилингвистическом контексте / Я. Галло, Т. Куприна // Сборник докладов, прозвучавших на on-line международном семинаре русистов, состоявшемся 7 апреля 2009 года в Прешове под ред. А. Петриковой. – Прешов : Prešovská univerzita v Prešove, Filozofická fakulta, 2010. – С. 15 – 22.
2. Галло Я. Лингвистические и методические аспекты межкультурной коммуникации / Я. Галло // Обучение русскому языку как иностранному в системе высшего образования / Под ред. Халина Рыцк-Штайдель и Светланы Шашковой. – Lublin : POLINYMNIA, 2012. – С. 83 – 95.
3. Куприна Т. Современные направления обучения иностранным языкам в условиях поликультурной окружающей среды / Т. Куприна // Сборник докладов, прозвучавших на on-line международном семинаре русистов, состоявшемся 7 апреля 2009 года в Прешове под ред. А. Петриковой. – Прешов : Prešovská univerzita v Prešove, Filozofická fakulta, 2010. – С. 57 – 62.
4. Рогаль М. Приобретение билингвальных речевых способностей и поиски методов их реализации / М. Рогаль // Сборник докладов, прозвучавших на on-line международном семинаре русистов, состоявшемся 7 апреля 2009 года в Прешове под ред. А. Петриковой. – Прешов : Prešovská univerzita v Prešove, Filozofická fakulta, 2010. – С. 73 – 79.
5. Хоменко О. В. Основні тенденції вирішення проблеми іншомовної підготовки в умовах євроінтеграції / О. В. Хоменко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка. Випуск 101. Серія: Педагогічні науки – Чернівці : Чернігівський національний педагогічний університет ім. Т. Г. Шевченка, 2012.

УДК 811.16:81'373

Ващенко О.О.

АНГЛО-АМЕРИКАНСЬКА ЕКОНОМІЧНА ЛЕКСИКА У СКЛАДІ ЧЕСЬКОГО СЛОВНИКА

Історія формування окремо взятого термінологічного словника є цікавою темою для всебічного дослідження. Загалом причини появи або зникнення того чи іншого слова можна досліджувати в контексті історії економічного розвитку самої країни. Перехід Чеської Республіки від соціалістичної економіки до ринкової знайшов своє відображення у чеській економічній термінології.

Ключові слова: економічна лексика, принцип класифікації, інвазія запозичень, семантичний дивергент.

Ващенко Е. А. Англо-американская экономическая лексика в составе чешского словаря. История формирования отдельно взятого терминологического словаря является интересной темой для всестороннего исследования. В целом причины появления или исчезновения того или иного слова можно изучать в контексте истории экономического развития самой страны. Переход Чешской Республики от социалистической экономики к рыночной нашел свое отражение в чешской экономической терминологии.

Ключевые слова: экономическая лексика, принцип классификации, инвазия заимствований, семантичний дивергент.

Vashchenko O. Anglo-American economic lexicon in the Czech dictionary.

The history of the creation of the terminology dictionary is an interesting topic for in-depth study. In general, the reasons for the appearance or the disappearance of a word can be studied in the context of the history of the country development. The transition of the Czech Republic from socialist to a market economy was reflected in the formation of the Czech economic terminology.

Key words: economic vocabulary, principle of classification, invasion of adoption, semantic divergent.

Лексика є найдинамічнішим і найрозвинутішим мовним рівнем. Саме в лексиці знаходять своє матеріальне відображення процеси, що відбуваються в суспільстві, у докільлі, внаслідок осмислення соціумом нових процесів і явищ. В. Бланар уважав, що рушійною силою розвитку лексики є безперервно зростаючі потреби у нових номінаціях і їх задоволення за допомогою мовних засобів. Основним законом розвитку лексики можна вважати постійне вирівнювання полісемії та полілексії¹» [2, с. 110]. Л. С. Булаховський зауважує, що втрати в словниковому складі мови внаслідок виходу з ужитку слів-понять, що відмирають у житті, перестають бути потрібними і зрозумілими для нового покоління, звичайно компенсуються новими словами, які народжуються як знаки нових понять, що виникають з розвитком економіки, політичного життя, техніки, культури взагалі і под. Причому ці нові слова-поняття кількісно далеко перевищують утрачене [1, с. 75].

Мета статті – дати загальну характеристику англо-американізмів економічної сфери, які були чи залишаються вживаними в чеській мові у різні періоди становлення та розвитку Чеської Республіки, а також дослідити їх появу та використання з погляду структурно-семантичних особливостей чеської мови.

¹У повному тексті під терміном полілексія розуміється «кілька найменувань для вираження одного й того самого «мисленневого змісту» (ч. myšlenkový obsah)».